

SAŽETAK

Radoslav Katičić, sveuč. prof., Beč

UDK 801.561:808.62, izvorni znanstveni članak
primljen 7. prosinca 1993., prihvaćen za tisak 5. siječnja 1994.Einige Bemerkungen zur Beziehung zwischen attributiven Korrelativa
und der "Restriktivität" von Relativsätzen

In diesem Aufsatz wird das von Snježana Kordić beim Internationalen Slavistenkongreß in Preßburg / Bratislava (September 1993) gehaltene Referat "Determinator kao znak restriktivnosti/nerestriktivnosti relativne rečenice u hrvatskom jeziku", *Croatica. Prinosi proučavanju hrvatske književnosti*, XXIII/XXIV, 37/38/39, Zagreb 1993, str. 151—166 kritisch kommentiert. Auf Grund einer tieferen Analyse und konsequenteren Beschreibung des von der Autorin gebrachten Materials wird gezeigt, daß attributive Korrelativa in der kroatischen Schriftsprache gar nicht, wie die Autorin meint, als Zeichen für die semantische Funktion von Relativsätzen als näherer Bestimmung ihrer Antezedentia oder als derer zusätzlichen Beschreibung und Erklärung anzusehen sind, sondern daß ihre diesbezügliche Funktion von der Bedeutung des Substantivums, von dem sie abhängen, und von dem, was als bekannt gilt und was ausgedrückt werden soll, bestimmt wird. Auf dieser Grundlage kann eine Regel für alle von der Autorin angeführten Beispiele gegeben werden und es verschwinden auch die von ihr festgestellten Ausnahmen. Eine solche durchgehend konsequente Beschreibung ist der von ihr vorgeschlagenen ohne Zweifel vorzuziehen.

LATINO-CROATICA

Vladimir Vratović

Sve što ovdje objavljujem, ponajvećma je doslovno onako kako sam izgovorio u tijeku godine dana, od listopada 1992. do srpnja 1993., u jutarnjim emisijama "Govorimo hrvatski" I. programa radija Zagreb.

U ovom pisanom obliku samo su dvije uočljivije izmjene: svugdje sam izostavio ili pretilizirao uvodne ili završne razgovorno intonirane rečenice, jer su one u emisijama imale poslužiti kao osvježavajući dio razgovornoga tona (između urednice prof. Vesne Svaguše i mene), što ovdje tiskano nije više funkcionalno; mjestimično sam, i to vrlo rijetko, mijenjao primjere u argumentaciji, ispuštajući neke izgovorene ili dodavajući pokoji novi.

Hoću li u više nastavaka objaviti ove bilješke, zavisit će od moje grabe i od odluke urednika, koliko će smatrati korisnim i zanimljivim za čitatelje Jezika. I za mene i za njih - neka mi je dopušteno reći - bit će korisno budemo li u tijeku objavljivanja dobili od čitatelja pitanja, sugestije ili već gotove članke, u kojima bi se nadopunili ili ispravili moji zaključci.

Doduše, mojoj bi taštini godilo, ako bi se tko *s pohvalom* osvrnuo na moje tvrdnje. Ali bi i mojoj i našoj zajedničkoj znanstvenoj savjesti priličilo ako bi se tko *argumentima*

suprotstavo mojim prijedlozima. U svakom slučaju, molim, provedimo u djelo ili jedno ili drugo, i to posvuda dosljedno! Puštati zbog nehaja ili neznanja da “stvari teku”, da se “jezik razvija”, mislim da je nepametno, čak pogubno. Kako se “razvija”, slušamo i čitamo svakodnevno. Ne mislim da svojim primjedbama otkrivam nove jezične svjetove. Smatram dapače da svi manje-više sve ovo znamo, ali kao da nam se pogreške čine samima po sebi razumljivima ili čak “u razvoju dopustivima”.

Što znači moj naslov “Latino–Croatica”? Želi označiti da su to latinsko-hrvatska razmišljanja, pa i latinsko-hrvatski pabirci o latinskim riječima i sintagmama u hrvatskom kontekstu. Poslije ću u prvoj bilješki rastumačiti kako mislim da se taj tip *Latino–Croatica*, poput *Carmina Burana*, *Elementa Latina* i desetaka sličnih, mora ponašati u okružju hrvatskoga teksta. Kakav je latinski uzus, poznato je i jasno: rabeći ovakav supstantivirani (u množini srednjega roda!) oblik pridjeva ili udruženih pridjeva s imenicom, Latinac uz pridjev podrazumijeva, elipsom ispuštene, na primjer, imenice *studia*, *opera*, *opuscula* i sl., ili misli na skup pojedinačnih konkretnih značenja. U mene ne treba uz *Latino–Croatica* podrazumijevati *studia*, jer moji članci nisu nikako studije, još manje *opera*, pa ni *opuscula*, nego jednostavno imaju kolektivno značenje: pojediniosti što su okupljene, na jednom mjestu skupljene, sve što pripada području ili vezama između latinskoga i hrvatskoga jezika.

Samo molim čitatelje, ako budu o ovim recima, hvaleći ili kudeći, govorili, neka to učine ovako: “... pisac je u svojim *Latino–Croatica*, koja su objavljena u Jeziku, istaknuo (uočio, nabrojio...)” ili: “... autorova *Latino–Croatica*, u kojima nalazimo i neke primjere s naglascima, nismo htjeli grčkim i latinskim riječima...”. Svugdje dakle: *Latino–Croatica* kao razmišljanja, razmatranja, opažanja... - u srednjem rodu množine!

Drugi su me nagovarali, dok sam sudjelovao u emisijama na radiju, da tiskom objavim svoje intervencije. Da će one sad biti lakše podložne provjeri i kritici, nema sumnje.

1. Rod i sklonidba latinskih riječi u hrvatskom kontekstu (*Carmina Burana*, *Elementa Latina*, *Pacta Conventa*, *rara*, *miscellanea* i sl.).

Često čujemo ili čitamo: Zbor će izvesti *Carminu Buranu*, ili: Kupio sam u knjižari “Elementu Latinu”. Užasno! Zašto? Zato jer *Carmina Burana* i *Elementa Latina* i *Pacta conventa* i sl. nisu imenice i pridjevi ženskoga roda u jednini, nego su to imenice i pridjevi srednjega roda u množini, pa se moraju sklanjati kao nominativi *bogata sela*, *široka polja*, a ne kao *lijepa žena*, *sestra*, *djevojka*.

Mora se reći i napisati: slušali smo (upoznali, izabrali, izveli) *Carmina Burana*, kupili smo (upoznali, proučili) *Elementa Latina*.

Ako ih treba sklanjati u rečenici, najradije bih ih ostavio nepromijenjenima, same ili uz neku apoziciju ili atribut, npr. razgovaram o vrsnoći izvedbe *Carmina Burana*, uživam u kantati *Carmina Burana*, u *Elementa Latina* brižno su izvedena gramatička pravila, korisna je upotreba udžbenika (knjige, priručnika) *Elementa Latina*; ili: govoreći o tim, takvim *Carmina Burana*, kakva su izvedena sinoć...; raspravljamo o *Pacta conventa* koja su bila sporazum između Kolomana i hrvatskih plemena...; u spomenutim *Elementa Latina*, koja možemo nabaviti u svakoj knjižari...

Istovrsni su primjeri: Kranjčević je napisao *Lucida intervalla*, u pjesnikovim (Kranjčevićevim) *Lucida intervalla* možemo osjetiti... bez analize *Lucida intervalla* nije potpuno razumijevanje... Horacijeva *Carmina* estetski su uvijek bila visoko cijenjena... u Vrančićevim *Otia* ima karakterističnih autobiografskih stihova...

Isto se tako moraju ponašati, među desecima sličnih, i: *collectanea, miscellanea, acta, documenta* itd., kad ih ostavimo u tim izvornim latinskim oblicima.

2. Naglasak riječi egzodus.

Ovako: êxodus, izgovara se i u latinskom jeziku, odakle smo riječ preuzeli, i u grčkom êksodos, odakle potječe. Nikako ne valja izgovor egzódus/egzódus, koji prečesto čujemo od spikera i političara.

Tragično zvuči i znači ta riječ danas za Hrvate, i u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini - ona znači: "izgon, progon, uništenje, zator..." Prvotno joj je grčko značenje: "izlazak, izlaženje (iz neke zemlje)", pa preneseno: "iščezavanje, nestajanje", u *Novom zavjetu* i: "smrt". U *Starom zavjetu* tako se, *exodus*, zove II. knjiga Mojsijeva, označavajući iseljenje Izraelaca iz Egipta i putovanje kroz Sinajsku pustinju.

I svi moderni jezici, koje sam ogleđao, zadržavaju grčko i latinsko, jedino ispravno mjesto naglasaka: *êgzodus*. I Klaić ima: *êksodus, êksoda*.

Mi klasični filolozi već odavno ovako pohrvaćujemo dva termina iz grčke tragedije: *êksoda, pâroda* (izlazna, odnosno ulazna pjesma zbora). Dakle je i u pohrvaćenim oblicima očuvan grčki naglasak.

Međutim, redovito govorimo: metóda, katóda, anóda! A etimologija im je potpuno ista kao u *egzodosu* i *parodosu*, tj. onaj *odos* u drugoj polovici riječi jest od *hodós*, što grčki znači "put". Najvjerojatnije smo *metodu* i druge netom spomenute riječi primili iz njemačkoga (ili barem najčešće upotrebljavamo iz njemačkoga), pa stoga i s njemačkim naglaskom (Methóde), a njemački je tu riječ (kako me upućuje kolega prof. S. Žepić) u 17. st. preuzeo iz - francuskoga, dakako s naglaskom na o!

Zaključak: kada riječ upotrebljavamo u izvornom obliku, bio on francuski, engleski ili njemački, grčki ili latinski, mora ona čuvati i izvorni naglasak. Stoga, budući da je riječ izravno potekla iz latinskoga, govorit ćemo: *êxodus, êgzodus*.

3. Momentalan?

Je li dobar oblik pridjeva momentalan, momentalni u značenju "trenutačan"? Ne, nije dobar. Nije dobro momentalni, nego mora biti u muškom rodu momentani, a u ženskom rodu momentana, u srednjem rodu momentano, što znači "trenutačan, časovit, u trenu", a potječe od latinskog pridjeva *momentaneus*. Takav oblik s *-an(i)* i sl. sufiksom na kraju imaju i svi romanski jezici (npr. tal. i španj. *momentaneo*, franc. *momentané*) i njemački (momentan) i dr.

Možda se to *l* krišom uvuklo u *momentan(i)* iz pridjeva *monumentalan*, koji znači "spomenički, vrijedan spomenika, veličanstven". Samo, taj monumentalan, koji znači "veličanstven", ispravno je tvoren prema latinskom *monumentalis*.

Valja dakle zaboraviti i u govoru i u pismu ono *l* u *momentalni/Ina*, ako već ne upotrebljavamo dobru hrvatsku zamjenu "trenutačan, časovit". Dobro je samo ovako: momentana reakcija, momentano čuvstvo.

Napravit ćemo sada jednu šalu, nadam se korisnu, i reći ćemo (u smislu: “trenutačne odluke o nečemu veličajnom”) ovako: Vi i ja smo se momentano pred mikrofonom složili da ovo naše snimanje ne mora zvučati - monumentalno. Ili ozbiljnije: Arhitekti su na sjednici momentano odlučili podignuti monumentalno zdanje.

4. Zar ćemo sklanjati i latinske sintagme *in memoriam* i *pater familias*?

Svjedoci smo u našoj publicistici sve obilnijega citiranja latinskoga. Moramo biti oprezni, jer mnogi autori više žude za latinskim nego što bi ga - poznavali. Ako joj latinskoj pošasti ne napravimo kraj, nevolje se mogu samo gomilati.

Najgore je kad se latinske riječi ili sintagme nadu u hrvatskom okolišu pa se “zažele” ponašati kao hrvatske.

Evo dvaju primjera, koliko jasnih toliko prijeteći zapanjujućih.

“Za spomen” ili “u spomen komu ili čemu” kaže se na latinskom *in memoriam* (ili još starije i bolje: *ad memoriam*). Fraza je sastavljena od jednog prijedloga i imenice u akuzativu. Ali kada se to stavi u hrvatski kontekst i sve skupa, kao da je jedna imenica, pokuša sklanjati npr. “... to je slučaj s *In memoriamom*”, ili: “... izdani su zbornici *in memoriama*”!!? Lingvistički i logički nesmisao!

Sličan je po tipu i ovaj nonsens: “... sve je to, barem za *patera familiasa*, počelo...” Kako je poznato, *pater familias* znači “otac obitelji, domaćin”, *familias* je stari latinski oblik genitiva jednine. A sada se u spomenutom primjeru od toga genitiva zajedno s nominativom *pater*, dodavajući i jednom i drugom hrvatske nastavke, pravi hrvatski - akuzativ!

Sažimljući na kraju: neka *in memoriam* ostane samo u svojem ograničenom i ispravnom smislu i obliku. Da ne bismo sutra došli u napast pa htjeli sklanjati frazu - *condicio sine qua non* (= uvjet bez kojega se ne može)! Ili je možda za hrvatsku sklonidbu prikladnija *editio princeps*?!

5. Još nekoliko primjera za sklonidbu i rod latinskih sintagma (*Alma Mater*, *mare nostrum*, *homo politicus*, *Pax Christi*).

Latinsko *alma mater* znači “majka hraniteljica, majka gojiteljica, dobrotiva majka”. Izraz je još uvijek čest metaforički naziv za sveučilište, na primjer *Alma Mater Croatica*. Gruba je pogreška kada čitamo ili čujemo hrvatsku sklonidbu nakalamljenu na latinski: “Potekli smo iz krila *alme matere*...”, ili: razgovaramo o *almi materi*..., itd. Klaić predlaže, ako se *alma mater* mora sklanjati, da se sklanja samo prvi dio *alma* (koji je doduše vrlo blizak hrvatskom, jer je i u latinskom tu pridjev ženskog roda a-deklinacije s nastavkom a!), a drugi, *mater*, da ostane nepromijenjen. Ja radije ne bih dopustio da se sintagma *alma mater* trpa u bilo kakve sintaktičke kombinacije, nego neka se ostavi nepromijenjenom. Ako je potrebno, može joj se naprijed dodati neki pridjev ili zamjenica kao atribut u padežu. U kontekstu bi dakle bilo ovako: Razgovaramo o našoj (uglednoj, hrvatskoj i sl.) *Alma Mater*..., ili: Vodimo ozbiljan razgovor o *Alma Mater Croatica*, ili: Svi smo potekli iz krila časne *Alma Mater*, ili: Svi bivši i sadašnji studenti duboko su odani svojoj *Alma Mater*.

Poznata je i često upotrebljavana sintagma *mare nostrum* (*Croaticum, Dalmaticum*). Iz svega što sam dosad rekao, očigledno je da nikako ne bih prihvatio "sklonidbu" tipa: razgovaramo o *maru* (ili: *mareu*) *nostrumu*, ili o *mare nostrumu* i sl. U hrvatskom okružju i ovdje je dosljedno samo ovako postupiti: ostaviti ga u nepromijenjenu latinskom obliku, uz eventualni dodatak atributa ili apozicije u padežu, npr. Raspravljamo o pojmu *mare nostrum*, ili s atributom: ... o hrvatskom *mare nostrum*, ili: ponosni smo povijesnim (Krešimirovim, i sl.) *nostrum Dalmaticum mare*. (Usput bih ovdje natuknuo o rodu te imenice i cijele sintagme u hrvatskom kontekstu. Nećemo naime kazati: značajna (znamenita i sl.) *mare nostrum* (*Croaticum, Dalmaticum*), a nećemo ni: značajno, znamenito *mare nostrum* (iako su i latinsko *mare* i hrvatsko *more* - srednjega roda!), nego ćemo očigledno reći i napisati: Jadransko je more u punom smislu naš *mare Croaticum*, bio i ostao *mare nostrum*. Ako pomišljamo na kakvu priredbu ili izložbu, kazat ćemo također: Jučer je u muzeju otvoren "Mare nostrum". Ako me dojam ne vara, latinski srednji rod ima tendenciju da se izrazi hrvatskim muškim rodom. Ne bih se sada htio ni mogao upuštati u to, koliko takva mijena roda zavisi od glasovne strukture dočetka latinske riječi i od roda hrvatske riječi-prijeвода.

Sve je dobro dok sintagmu *homo politicus* (što znači "politički čovjek, političar") nalazimo u rečenici upotrijebljenu kao nominativ, npr. on je pravi, istinski i sl. *homo politicus*. Ali što ćemo ako nam treba akuzativ: upoznao sam ga kao - *homa politicusa* ili nekako drukčije, ili nominativ množine: oni su istinski -što?- *homo politicusi*, kako nalazim u jednom članku, ili *homi politicusi*?!? Ne, ni jedno ni drugo! A hoćemo li staviti pravi latinski nominativ plurala - *homines politici*? Ne, ni to, jer bismo i ovdje i u svim sličnim primjerima u drugim padežima u hrvatskoj rečenici morali uvesti latinsku sklonidbu: za smisao "vode se razgovori političara" morali bismo reći i napisati: ... razgovori hominum politicorum, ili za "dajemo ovlasti političarima" - dajemo ovlasti *hominibus politicis*, itd. Stoga je jedini moj prijedlog: ako baš toliko čeznemo za tim latinskim izrazima u hrvatskom kontekstu, upotrebljavajmo ih samo u nominativu singulara, a drugdje - izbacimo ih!

Ne usudujem se ni pomišljati kako bi imao zvučati sklonidbeni oblik pokreta *Pax Christi* (znači: Kristov mir). Najprije nešto o rodu. Tà nećemo valjda reći: *Pax Christi* bio je i ostao u svijetu posvuda poznat! Tome slično počesto čitam: ... ovaj (svaki, učinkoviti ...) *pax Americana* - latinska ženska imenica *pax* postala je u hrvatskom atributu muškom, a zadržala je u latinskom ženski atribut *Americana*. Krasno! Dakle, *pax* smije biti samo *ova, svaka* i sl., a nikako *svaki, ovi*. Što se tiče sklonidbe, da se vratim onoj *Pax Christi*, nećemo, zaboga, reći: ... novine su bile pune *Paxa Christi*, ili: razgovaramo o *Paxu Christi* (ili: *Paxu Christiju*, ili: *Pax Christiju*, i sl.)! Savjet za sklonidbu *Pax Christi* isti je kao uz *homo politicus*: ostavimo ih u nepromijenjenu nominativnom obliku, ne samo u nominativnom značenju nego i za potrebe drugih padeža, uz eventualno dodavanje apozicije "pokret" ili kakva prikladnog pridjeva. Ili još jednostavnije: valja ga ukloniti posve iz teksta, ili, ako nam je važno zbog isticanja izvornoga termina, spomenuti ga na jednom mjestu u zagradi uz hrvatski prijevod ili opis.

6. Naglasak riječi grčkog i latinskog podrijetla s dvoglasom *au*.

Ne mislim na riječi poput *naùmiti*, *zaùstaviti*, *zaùdarati*, jer u njima *a-u* nisu dvoglasni nego su složenice od prijedloga *za*, *na* i *sl.* i glagolâ, dakle su složene ovako: *za-ustaviti*, *na-umiti*.

Mislim na pogrešno izgovaranje: *naùtika*, *naùtički* turizam, *aùkcija* slika, što ih prečesto čujemo od radijskih i televizijskih spikera i dopisnika i poslovnih ljudi. Jedino je ispravno ovako izgovoreno: *nāutika*, *nāutički*, *nāutičar*, *hidrāulika*, *hidrāulički* i *sl.*, kao što točno i nikako drukčije izgovaramo i ove riječi grčkoga podrijetla: *āuto*, *āula*, *āutonoman*, *pāuza*, ili od latinskih samo ovako točno: *āukcija*, *āuktor*, *āugmentativ*, *Āustrija*, *fāuna* i stotine sličnih. (Usput govoreći: i prezime apostolskog nuncija u Hrvatskoj, iako je talijansko, ali podliježe istim zakonitostima kao i prethodni latinski, smije se izgovarati samo *Eināudi!*).

Sve su riječi s naglaskom na *prvom* vokalu *a*, jer se tako (na *prvom* vokalu dvoglasa) moraju glasom označivati i u grčkom i latinskom jeziku, odakle su potekle. Dakle: *nāutika*, *Argonāuti*, *āuto*, *trāuma*, *Āustrija*, *kāuzalan*, *Klāudije*.

Predložio bih ovakvu rečenicu, ali samo s ovakvim naglascima: Nakon *pāuze* uzeli smo *āuto* i otputovali u *Āustriju*, gdje će se održati konferencija o *nāutičkom* turizmu i poslije nje *āukcija* slika, koju će voditi gospodin *Klāudije*. Tâ i u svakodnevnu govoru kažemo, zar ne, *āuto*, ne *aúto*, *pāuza*, ne *paúza*. Evo stoga još jedne rečenice: Ako danas u svemirskim brodovima plove - *astronāuti*, onda se i turizam danas može zvati samo *nāutički*, a sutra - *astronāutički*. Samo s tim naglascima i na zemlji i u svemiru!

7. Alternative - zar više njih?

Mogu li biti tri alternative ili više njih? Ne mogu nikako ni tri ni više! Mogu opstojati samo - *dvije* alternative. Pogreška s više alternativa opasno se ukorijenila i trebat će je žestoko liječiti.

Samo dvije alternative mogu biti zato jer je riječ *alternativa* nastala od latinskoga zamjениčkog pridjeva *alter* i od pridjeva *alternus*. Onaj *alter* znači "jedan ili drugi od dvojice (od dvoga), drugi u smislu suprotstavljanja, drugi u značenju sličnoga svojstva (npr. on je moj *alter ego* - što znači: on je moje drugo ja)." A pridjev *alternus* znači "izmjeničan (sad jedan, sad drugi), jedan iza drugoga naizmjenice" i *sl.* I da ne bih sada držao tečaj latinske gramatike, reći ćemo: *alternativa* dolazi od latinskoga *alter* i *alternus* i stoga može značiti samo *izbor od dvoga*, na primjer: U izboru između poštenja i lopovštine časnom čovjeku preostaje samo *alternativa* - poštenje, ili: U odlučivanju oko gradnje kuće (knjižnice, bolnice i *sl.*) između prozračne i ugodne ili glomazne i luksuzne izabrali smo prvu alternativu: prozračnost i ugodnost. Ako pak u nekom problemu naziremo više od dvaju rješenja (izlaza i *sl.*), reći ćemo: u tome i tome nalazimo više odgovora, ili: nekoliko rješenja, ili: više mogućnosti, putova..., ili: ispriječile su nam se tri, četiri itd. zapreke, pa smo izabrali jedno od rješenja...

Dakle, za tri pitanja stoje nam na raspolaganju tri ili više odgovora, ili mogućnosti odgovora, ili načina kako ćemo odgovoriti, ili opstoje četiri mogućnosti rješavanja gradnje, uređenja nečega i *sl.*, ali *alternative* - jesu *samo dvije!*

SAŽETAK

Vladimir Vratović, Filozofski fakultet, Zagreb
UDK 801.316.3:808.62, stručni članak
primljen 7. prosinca 1993., prihvaćen za tisak 5. siječnja 1994.

Latino–Croatica

The author discusses the behaviour of Latin words and phrases when incorporated in Croatian sentences. He warns in particular against their wrong declension and concord and suggests linguistically correct solutions.

PROGRAMSKA STAJALIŠTA HDZ-a O HRVATSKOME JEZIKU*

Dalibor Brozović

U novome programu naše stranke navodi se među ciljevima rodoljubnog odgoja i briga za poštivanje normi hrvatskoga jezika. Briga za jezičnu kulturu, za njegovanje materinskoga jezika, nije česta u programima vladajućih stranaka slobodnih naroda. Takvi su zahtjevi mnogo običniji u programima stranaka koje zastupaju interese narodâ što se nalaze u podređenu ili barem neravnopravnu položaju. No kada je riječ o hrvatskome jeziku, posve je opravdano, i to mnogostruko, što je on našao svoje mjesto u programu Hrvatske demokratske zajednice.

Dva su niza ozbiljnih razloga za uvrštavanje jezičnoga pitanja u naš program. Jezična kultura, poštivanje hrvatske jezične tradicije, razvijanje njegovana jezičnog osjećaja, upoznavanje i izgrađivanje istinskoga, stvarnog lika hrvatskoga jezika, oštrenje njegovih norma - sve su to bitna, životna, ključna pitanja hrvatske nacionalne kulture u cjelini i naše duhovnosti uopće, a s druge strane, znanstveno objašnjavanje prave prirode hrvatskoga jezika, njegova stvarnog položaja među svim ostalim jezicima, kao i znanstveno pobijanje svih nataloženih zabluda i obmana o tim temama, nezaobilazni su uvjeti za uspjeh naših nastojanja da razbijemo mnoge druge krive pojmove i shvaćanja o hrvatskome mjestu među narodima Europe i svijeta.¹

Što se tiče samih naših zadaća u njegovanju i izgrađivanju materinskoga jezika, tu je u prvom redu zahtjev za opće podizanje jezične kulture i svih oblika više pismenosti.

* Napomena: Koliko znamo, nijedna stranka nema u svome programu jezičnu problematiku. Jedino po izjavi jednoga člana Hrvatske nacional-demokratske lige (neokonzervativna radikalna stranka hrvatske desnice) ta stranka ima u svome programu da će uvesti morfološki (korigirajući) pravopis ako pobijedi. I sada evo HDZ ima u programu da će se posebno brinuti za jezičnu kulturu. Programska stajališta iznio je prof. D. Brozović na II općem saboru HDZ-a, 15. listopada 1993., a mi ih objavljujemo zbog njihove zanimljivosti. Autor je naknadno dodao samo bilješke. (Ur.)

¹ Specifičnosti u jezičnome odnosu Hrvata i Srba predstavljaju naime jednu od glavnih podloga za podcjenjivanje i(li) nijekanje hrvatskoga nacionalnog identiteta.